„העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תל־אביב, רחוב גורדון 3, טלפון 03־243386. תא־דואר 136 • מען מברקי: „עולמפרס" • מודפס ב„הדפוס החדש" בע"מ, תל־אביב, רח' בן־אבי־גדור • הפצה: „גד" בע"מ • גלופות: „צינקוגרפיה כספי" בע"מ • העורך הראשי: אורי אבנרי • העורך: אדי תבור • עורך תבנית: יוסי שנון • עורכת ביתוב: נורית יהודאי • ראש המינהלה: אברהם סיטון • מח' המודעות: רפי זכרוני • המו"ל: העולם הזה בע"מ.

קריאה ראשונה

בגיליון ערב־שבת של „מעריב" לפני שבועיים, פירסם הסופר חנוך ברטוב מאמר־שיטנה כנגד „העולם הזה". המאמר, שנכתב בצורת מיכתב־גלוי אל ח"כ לובה אליאב, ראש מחנה שלו, מסתמך בטיעוניו על דברים שהתפרסמו במדור הספרותי של „העולם הזה", „נמר" של נייר", שבועון בלפי ברטוב. בתגובה ביקש עורכו של המדור, דן עומר, להפנות מיכתב־תשובה־גלוי אל חנוך ברטוב.

להלן מיכתבו של דן עומר:

מיכתב זה מתייחס למאמרך „מארץ הצבי אל העולם הזה" שפורסם במדורך הפרוע הקטן שהוצג כ„מיכתב גלוי אל לובה אליאב וכמה מחבריו" ועסק ברובו בכמה מרשימותי, ולא באליאב וכמה מחבריו.

כמיטב המסורת הסיפרותית הדכאנית של סופרי „דור בארץ" אתה כורך במיכתבך מין בשאינו מינו, וזאת תוך נימה ז'דאנוביסטית מצטדקת, הנעזרת בסיגנון „הפנייה האישית". כך אתה מצליח בציניות את ההזדמנות שבה התכנסה קבוצת אנשים בעלי קירבה פוליטית, וייסדה מחנה פוליטי חדש בשם „שלי" על־מנת להגן על ערך מגויתך בבורסת הסיפרות העיברית. לא מפליא הדבר שאינך מתדיין, ולו אף במילה אחת, במצע המדיני חברתי של „שלי", או ברקע המשותף של מייסדיו, מזה מספר שנים, בפעילות־מדינית במיסגרת המועצה הישראלית למען שלום ישראלי־פלסטיני.

הטיעון האחד והיחידי שלך מופנה ל־עברו של ח"כ לובה אליאב, על שבחר לו כעמית פוליטי את עורכו הראשי של השבועון שבו אני מועסק, ואתה מצליח במיקצועיות ובהסתת־הדעת התאגדות פוליטית זו, על־מנת להגן על חלקתך הקטנה. כך שבמקום לעסוק במצעה החברתי־מדיני של תנועת „שלי" מרבית מיכתבך הגלוי „אל לובה אליאב וכמה מחבריו" עוסק, משום מה, במדור נמר של נייר המתפרסם בהעולם הזה, בעריכתי האישית ובאחריותי — תוך הבעת דיעותיך.

במיכתבך, איננו מסתיר כלל את העובדה כי לנגד עיניך עומדת אך־ורק טובתו של פרט אחד — של חנוך ברטוב — ודאגתך נתונה, רובה־ככולה, לחברת־המניות הסיפרותית שאתה הוא מנהלה, מחזיק־המניות הבילעדי שלה, המעריך, השמאי, בוחן הלב והכליות שלה.

את דבריך אתה פותח במלל דמאגוגי מובחק, תוך שאתה מאשים בעטי אנשים בתהליך התקרנפות, בוסס יוג'ין יונסקו במחזהו הקרנפים, ומתעלם מהעובדה שיונסקו דן במחזהו בהתחכמות של חברה, בפאשיזציה העוברת עליה, תהליך שבהמשך מיכתבי זה אליך, אשתדל לגמק את חלקך במהדורה הישראלית שלה.

■ ■ ■

אתה מפנה את מיכתבך אל לובה אליאב מתוך הזווית הקטנה שלך, כאשר טיעונך היסודי הוא שהעולם הזה מפרסם עליך שקרים ועלילות שמטרתם אחת: לבזות ולהשפיל אותך. גם איגך מהסס להגדיר זאת במילים ראוותניות כמו: „לר־צוח משהו לא רק סביבי, כי אם בתוכי".

אם להתעלם מאותה עיסה תפלה שבה אתה כורך את לובה אליאב, התאבדותו של השר אברהם עופר ועמדות־מוסר לא־מאוזנות, הרי אתה קופץ באותה נשימה אל המים הדלוחים והמעופשים של הסיפרות העיברית ומספר על „כמה מידידי וחברי — סופרים ומשוררים — שמתנהלת נגדם מערכה שיטתית באותו שבועון."

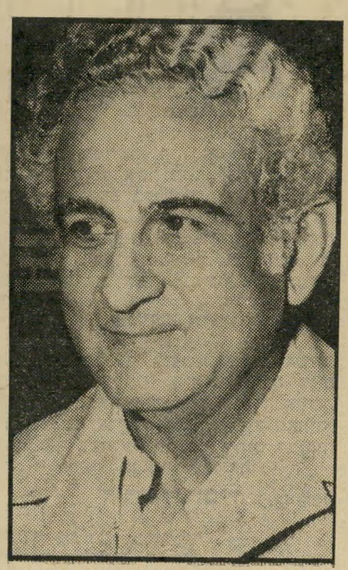

סופר ברטוב
זוועת קטנה —

אולי כאן המקום לציין, שבכמה ממאמרי במדור נמר של נייר יצאתי נגד קבוצה של סופרים ומשוררים, ואינני מתכוון לשמור את מניעי לעצמי. הסיבה לכך נעוצה בימים שאחרי מילחמת יום־הכיפורים, שבהם הייתי מצוי בגדה המערבית של הסואץ. באותם ימים הטילו הכל את האשם באלוף זה או באלוף אחר — שעה שאני מצאתי את האשם העיקרי בתרבות שהתבססה בישראל — תרבות שאתה וחבריך המשוררים וסופרים הייתם מעצביה.

כוונתי לתרבות של 25 שנות המדינה הראשונות. תרבות שטיפחה ורוממה מעם את דמות ה„סופרמן" של הצבר. אותו דיוקן בהיר־שיער, גבוה, שחצן, המתיימר לדעת ולהבין את הכל, החושב על עצמו ובז לזולת, כוונתי לאותו דיוקן שנועד לשמש בריקנותו אנטי־תיזה לדמות ה„יהודון" הגלותי, המשכיל, החכם והחלש. דמות שכל דימיון ביגה לבין יליד־הארץ מיקרי בההלט, דמות שאתה וחבריך פעלתם ככל יכולתכם הסיפרותית על־מנת לרוממה מעם. ביצירת דמות זו, תרמתם את חלקה של התרבות־הישראלית ליצירת „המחדל". כך שאותה „מערכה שיטתית" כלפי המשוררים והסופרים הללו, הנערכת ב„אותו שבועון", אינה מתנהלת על מישור אישי, כפי שאתה מציג זאת.

זוהי מערכה רעיונית שהיא מעניינו של הציבור הרחב.

דרך־אגב, במיכתבך אתה מציג את עמדותי הסיפרותיות כעמדות העולם הזה דבר שהוא מפליא עד למאד, מתוך כמה סיבות: הראשונה בהן היא ששמי מתנוסס מתחת לתוך ושנית, איני מניח שעמדותיך שלך, כפי שהן מתפרסמות בערוב וחתימתך מתנוססת מתחתן, מהוות את דיעותיו של הצהרון שבו אתה מוציא עסק ומייצגות את דעת עורכיו או החברים האחרים.

אם מדובר בהבעת־דיעות, הרי בעוד שחברך לדרך־חיים־סיפרותית, משה שמיר, שערך את מדור־הסיפרות של מעריב, מנע משך שנים השמעת דיעותיהם של אנשי־סיפרות שדרכם הפוליטית שונה משלו הרי שב„אותו שבועון" ובאותו מדור שאני עורך אותו קיימת גישה שונה.

כאשר בזמנו התפרסם „מונולוג" של עמוס קינן, שבו הוא תקף את בני־דורך, ובעיקר את חיים גורי, הרי „אותו שבועון" נעתר, ללא־היסוס, לבקשתו של גורי, והעניק לו את זכות התשובה. באותה מידה שמורה לך זכות זו, למרות הכל. מערכת העולם הזה אחראית פורמאלית לתוכן הדברים המתפרסמים במדור נמר של נייר:

מבקר עומר
— מול דיעה אישית

יחד עם זאת עלי לציין, כי מאז ראשיתו של המדור לא זוכתבה לי דיעה, ולו גם אחת, מטעמה של מערכת השבועון, על־מנת לשרת רעיון פוליטי זה או אחר, כפי שאתה רומז במיכתבך הגלוי.

■ ■ ■

במיכתבך אתה פוען כי „תיזה חביבה על, העולם הזה" היא זו של עסקני־הסיפרות שהיו לניספחי־תרבות בלונדון, ואילו עסקתי במחקר האקדמאי לא הייתי מתקשה להתחקות אחר המקורות שהזינו בתיזה הזאת את „העולם הזה"...

צר לי לאכזב אותך, ואשמח עד מאד אם היית מתחקה אחר המקורות ש„הזינו בתיזה הזאת את העולם הזה." פשוט, לא היו דברים מעולם. ועל נושא מישרת ניספח־התרבות של ישראל בלונדון, ובמקומות אחרים, אני שומר לעצמי את הזכות לשאול, ושוב לחזור ולשאול, כיצד קרה הדבר שקבוצת אנשים מצומצמת העוסקת בסיפרות, שאנשיה מעודם לא הגיעו לדרגת ההישגים הבולטים ביותר בסיפרות העיברית, והקשורים בקשר עמוק של שנים רבות, מצליחים לאייש, בזה אחר זה, אותה המישרה.

שאלה נוספת המציקה לי, ומביאה אותי לכתוב על נושא זה לפרקים, היא: מאם היית רואה בעין יפה את מינויו של אב־רהם („בומה") שביט כניספח לענייני מיסחר ותעשייה בלונדון, או בכל בירה אחרת? האם אתה מאמין שהיה בכוחו להפריד בין עיסוקיו — לבין התעסוקה הזמנית והחוזית הזאת בשירות־המדינה? מישרד המיסחר והתעשייה מכשיר מדי שנה בוגרים מצטיינים מהאוניברסיטאות למילוי מישרות של ניספחים כלכליים, ואינו מעניק מישרות אלה כפרס ליכואנים מצטיינים.

הבאתי דוגמה זאת, על־מנת להמחיש בפניך כי ביקורתי עליך, ועל חבריך הסופרים המשמשים במישרות של ניספחי־תרבות, היא ביקורת עניינית, הנובעת מתוך מה שנראה לי כפגם אסתטי.

באשר לטענה שהצגתי באחד ממאמרי, כי בעת מילוי מישרת ניספח־התרבות ב־לונדון, פעלת למען הוצאתו־לאור של סיפרך פיצעי בגרות שם הרי אני מקבל את העובדות שהעלית במאמרך וחוזר בי מקביעתי המוטעית הנ"ל, שנגרמה בשל סמיכות התאריכים. * אני מצרף את התנצלותי.

יחד עם זאת איני חוזר מדיעות אחרות שהבעתי במדור זה, על ספריך המתורגמים, ויצירות אחרות של בני־דורך, רות אים־אור בחסד ולא בזכות, על־ידי איר־גונים יהודיים ו ל א על־ידי שוק־המו"לים־הפתוח. גם אתה, במיכתבך, כאשר תיארת את השתלשלות הוצאתו־לאור של פיצעי־בגרות (הבריגדה), פירטת את חלקם של ארתור כהן והג'ואיש פאבליקיישן סוסיי־טי ** בהוצאתו־לאור.

■ ■ ■

בהמשך מיכתבך אתה מתייחס לר־שימתי הברטוב, הרע והמכוער (בעולם הזה 2051), שדן בחלקו־בסיפרך הראשון, החשבון והנפש, ואתה טוען שהבאתי „שיברי ציטוטים" מתוך מטרה להכפיש ולרמוס את שמך הטוב. בנקודה זו אתה שוב פונה אל לובה אליאב, ומנמק בפניו: „לא בסיפרות אנחנו עוסקים, לובה יקר, כי אם ברצח אופי," ועל־מנת להסביר ל־לובה אליאב מה פישרו של רצח־אופי זה, אתה מפרש: „מתוך קטע אחר של הספר, שעניינו הוא התייצבותו־מחדש של הגיבור כתב־פלסתר כמה שורות שלפני המונולוג הפנימי שבו עושה משה ווקף את חשבון עולמו. אבל מה כותב השבועון שעם עורכו אתה הולך לכנסת ומבקש להושיע את ישראל, על סיפרו הראשון של סופר ישראלי צעיר: „החשבון והנפש אוצר בקירבו כמה מפניני הסיפרות הגזענית, שביכולת הצגתם הסיפרותית מגיע ברטוב למיצוי, שבארצות מסויימות היה זוכה עבורן לפני כמה עשרות שנים בכיבודים רבים." ואם לא הבינותם את הרמז: „פלאגיאט הלקוח מתוך פירסום כלשהו מעשה־ידי אחד מכתבלביו של גבלס הגרמני. ואם לא די בזה, הרי לכם עוד: דמותו של הכורדי, מי שהיה חברו־לנשק של הגיבור, זהה בתיאורו „לקאריקטורות היהודי ב„דר שטירמר" הנאצי" ואם בזה לא די, מסיים „העולם הזה" בנבואה. את סיפרי הבא אקרא „מילחמתי", לא פחות מזה!"

כך אתה מצטט במיכתבך ללובה אליאב קטעים מתוך רשימתי. זהו ציטוט מוזר, מפליא וצבוע. אישית, אני אחראי על כל מילה שכתבתי באותו מאמר, כולל הדברים שציטטת. ויותר מזה, לשבח מערכת השבועון שאותה אתה תוקף ייאמר, כי כתבתי ברשימה במקור מיין קאמפף ולא מילחמתי והדבר שונה תוך הסכמתי, וזאת מתוך מגמה לרכך את הרשימה. נדמה לי כי תצלום הקטע ב„הברטוב, הרע והמכוער" במלואו, אותו קטע שאתה מעלים במיכתבך ללובה אליאב, הינו בבחינת אליה ללא־קוץ. עוד תרגיל קטן בציניות ובהתחכמות. וכוונתי לציטוט ארוך של־קחתי מתוך סיפרך החשבון והנפש, קטע שהינו בעל כל הסממנים הגזעניים השאולים מתורת־הגזע.

■ ■ ■

לקראת סיום מיכתבך/פנייתך ללובה אליאב, אתה מתייחס ל„אקולוגיה חברתית ול„אלימות רוחנית". האמת ניתנת להיאמר, שלפחות בנקודה זו — משוות דיעותינו. ומן הסתם שנינו חושבים איש את רעהו כמיפגעים תרבותיים. רק העתיד יקבע מי מאתנו מהווה „מיפגע תרבותי".

מאחר ובמיכתבך ללובה אליאב הנחת על קודקודך איצטלה של קדוש מעונה, שגרדף על לא עוול בכפו, רק על־ידי העולם הזה, הרי בלתי־נמנע להזכיר לך, ולקורא אים, רשימה שפירסם הפרופסור דן מירון על אודות סיפרך האחרון, הבדאי, במוסף הסיפרות של ידיעות אחרונות, כאשר כינה את הספר: רומאן ממוסחר־מפוברק ותוסיף וקבע: „בעוד הוא (חנוך ברטוב) כותב את משפטיו העיבריים, קורץ הוא בכל שני ושלישי שבהם למתרגם האנגלי וחצרפתי, למו"ל שפרנסתו על סיפורות „תחנות הרכבת" (הספרים הנקנים תרבות, היא ביקורת עניינית, הנובעת מתוך מה שנראה לי כפגם אסתטי.

באשר לטענה שהצגתי באחד ממאמרי, כי בעת מילוי מישרת ניספח־התרבות ב־לונדון, פעלת למען הוצאתו־לאור של סיפרך פיצעי בגרות שם הרי אני מקבל את העובדות שהעלית במאמרך וחוזר בי מקביעתי המוטעית הנ"ל, שנגרמה בשל סמיכות התאריכים. * אני מצרף את התנצלותי.

יחד עם זאת איני חוזר מדיעות אחרות שהבעתי במדור זה, על ספריך המתורגמים, ויצירות אחרות של בני־דורך, רות אים־אור בחסד ולא בזכות, על־ידי איר־גונים יהודיים ו ל א על־ידי שוק־המו"לים־הפתוח. גם אתה, במיכתבך, כאשר תיארת את השתלשלות הוצאתו־לאור של פיצעי־בגרות (הבריגדה), פירטת את חלקם של ארתור כהן והג'ואיש פאבליקיישן סוסיי־טי ** בהוצאתו־לאור.

■ ■ ■

בהמשך מיכתבך אתה מתייחס לר־שימתי הברטוב, הרע והמכוער (בעולם הזה 2051), שדן בחלקו־בסיפרך הראשון, החשבון והנפש, ואתה טוען שהבאתי „שיברי ציטוטים" מתוך מטרה להכפיש ולרמוס את שמך הטוב. בנקודה זו אתה שוב פונה אל לובה אליאב, ומנמק בפניו: „לא בסיפרות אנחנו עוסקים, לובה יקר, כי אם ברצח אופי," ועל־מנת להסביר ל־לובה אליאב מה פישרו של רצח־אופי זה, אתה מפרש: „מתוך קטע אחר של הספר, שעניינו הוא התייצבותו־מחדש של הגיבור כתב־פלסתר כמה שורות שלפני המונולוג הפנימי שבו עושה משה ווקף את חשבון עולמו. אבל מה כותב השבועון שעם עורכו אתה הולך לכנסת ומבקש להושיע את ישראל, על סיפרו הראשון של סופר ישראלי צעיר: „החשבון והנפש אוצר בקירבו כמה מפניני הסיפרות הגזענית, שביכולת הצגתם הסיפרותית מגיע ברטוב למיצוי, שבארצות מסויימות היה זוכה עבורן לפני כמה עשרות שנים בכיבודים רבים." ואם לא הבינותם את הרמז: „פלאגיאט הלקוח מתוך פירסום כלשהו מעשה־ידי אחד מכתבלביו של גבלס הגרמני. ואם לא די בזה, הרי לכם עוד: דמותו של הכורדי, מי שהיה חברו־לנשק של הגיבור, זהה בתיאורו „לקאריקטורות היהודי ב„דר שטירמר הנאצי" ואם בזה לא די, מסיים „העולם הזה" בנבואה. את סיפרי הבא אקרא „מילחמתי", לא פחות מזה!"

כך אתה מצטט במיכתבך ללובה אליאב קטעים מתוך רשימתי. זהו ציטוט מוזר, מפליא וצבוע. אישית, אני אחראי על כל מילה שכתבתי באותו מאמר, כולל הדברים שציטטת. ויותר מזה, לשבח מערכת השבועון שאותה אתה תוקף ייאמר, כי כתבתי ברשימה במקור מיין קאמפף ולא מילחמתי והדבר שונה תוך הסכמתי, וזאת מתוך מגמה לרכך את הרשימה. נדמה לי כי תצלום הקטע ב„הברטוב, הרע והמכוער" במלואו, אותו קטע שאתה מעלים במיכתבך ללובה אליאב, הינו בבחינת אליה ללא־קוץ. עוד תרגיל קטן בציניות ובהתחכמות. וכוונתי לציטוט ארוך של־קחתי מתוך סיפרך החשבון והנפש, קטע שהינו בעל כל הסממנים הגזעניים השאולים מתורת־הגזע.

■ ■ ■

לקראת סיום מיכתבך/פנייתך ללובה אליאב, אתה מתייחס ל„אקולוגיה חברתית ול„אלימות רוחנית". האמת ניתנת להיאמר, שלפחות בנקודה זו — משוות דיעותינו. ומן הסתם שנינו חושבים איש את רעהו כמיפגעים תרבותיים. רק העתיד יקבע מי מאתנו מהווה „מיפגע תרבותי".

מאחר ובמיכתבך ללובה אליאב הנחת על קודקודך איצטלה של קדוש מעונה, שגרדף על לא עוול בכפו, רק על־ידי העולם הזה, הרי בלתי־נמנע להזכיר לך, ולקורא אים, רשימה שפירסם הפרופסור דן מירון על אודות סיפרך האחרון, הבדאי, במוסף הסיפרות של ידיעות אחרונות, כאשר כינה את הספר: רומאן ממוסחר־מפוברק ותוסיף וקבע: „בעוד הוא (חנוך ברטוב) כותב את משפטיו העיבריים, קורץ הוא בכל שני ושלישי שבהם למתרגם האנגלי וחצרפתי, למו"ל שפרנסתו על סיפורות „תחנות הרכבת" (הספרים הנקנים

---

* כינוי שבו כונו סופרי דור מילחמת השיחרור.

* ברטוב נכנס לתפקיד נספח־התרבות באוגוסט 1966. תרגום ספרו הופיע באוגוסט 1967, אולם החוזה על הופעת הספר, כך מתברר עכשיו, נחתם עוד באפריל 1966.

** חברת המו"לות היהודית.